

[א] נמ' חוץ ממשקה הזב שהוא אב הטומאה – נמחק.

אור אליהו

[א] בגמ': "ואם נפל מרוקה, דתנן משקה טבול יום, משקין היוצאין ממנו¹, כמשקין הנוגע בהם, ואלו ואלו אינן מטמאין, חוץ ממשקה הזב, שהוא אב הטומאה". כך היא הגירסא שלפנינו. אמנם בש"ס של רבינו כל מה שכתוב "חוץ ממשקה הזב, שהוא אב הטומאה" – נמחק. והטעם, שלפי הגירסא שלפנינו משמע שהמשפט "חוץ ממשקה הזב שהוא אב הטומאה" הוא המשך למשפט "משקה טבול יום כמשקין הנוגע בהם, ואלו ואלו אינן מטמאין". וזה אינו, שכן במשנה בטבול יום (ב, א) המשפט "חוץ ממשקה הזב שהוא אב הטומאה" הוא המשך למשפט "ושאר כל הטמאין בין קלין בין חמורין, המשקה היוצאים מהן כמשקין שהוא נוגע בהן אלו ואלו תחלה". וזה לשון המשנה בשלימותה: "משקה טבול יום כמשקין שהוא נוגע בהן, אלו ואלו אינן מטמאין. ושאר כל הטמאין, בין קלין בין חמורין, המשקה היוצאים מהן כמשקין שהוא נוגע בהן, אלו ואלו תחלה, חוץ מן המשקה שהוא אב הטומאה". וכיון שהגמ' הביאה את המשנה בטבול יום רק לצורך המשפט "משקה טבול יום כמשקין שהוא נוגע בהן, אלו ואלו אינן מטמאין", אין צורך כלל להביא גם את המשפט "חוץ ממשקה הזב, שהוא אב הטומאה".

עב ע"ב

[א] נמ' א"ל ר' יהודה – נמחק, בית שמאי.

אור אליהו

[א] בגמ': "דתניא, אמר להם רבי יהודה לבית הלל, וכי לזו אתם קורין תרבות רעה, והלא לא נתכוון זה אלא לבעול את הנדה" כו'. כך היא הגירסא שלפנינו. אמנם בש"ס של רבינו התיבות "רבי יהודה" נמחק. ובמקומם כתב רבינו בגליון הש"ס את התיבות "בית שמאי". והיינו, שצריך לגרוס: "אמרו² להם בית שמאי לבית הלל" כו'. והטעם, משום שלא יתכן שרבי יהודה, שהוא רבי יהודה בר עילאי תלמידו של רבי עקיבא³, ידבר עם בית הלל, שהם תלמידי הלל הזקן. שהרי רבי יוחנן בן זכאי היה תלמידם של הלל ושמאי⁴, ורבי אליעזר ורבי יהושע היו תלמידיו⁵, ורבי עקיבא היה תלמידם של רבי אליעזר ורבי יהושע⁶, ורבי יהודה תלמידו של רבי עקיבא⁷.

¹ התיבות "משקין היוצאין ממנו" מוקפות בש"ס ווילנא בסוגריים עגולות, לומר שיש למוחקם, והיינו משום שתיבות אלו לא כתובות במשנה בטבול יום (ב, א), וכמו שהעיר בגליון הגרי"פ.
² אע"פ שלא כתב רבינו כן במפורש, כל כרחך שצריך לומר "אמרו" במקום "אמר". וכן כתב הערוך לנר שהביא את הגהת רבינו: "שוב ראיתי בגמרות בהגהת ראו"ו שהגיה בית שמאי תחת רבי יהודה. אכן לפי זה צריך להגיה גם כן אמרו תחת אמר".

³ יבמות (סב ע"ב).

⁴ אבות (ב, ט).

⁵ אבות (שם י).

⁶ לגבי רבי אליעזר מבואר בירושלמי פסחים (ו, ג), ולגבי רבי יהושע מבואר בבבלי ברכות (סב ע"א).

⁷ כן הקשה בערוך לנר: "לא ידעתי איך שייך לומר דרבי יהודה אמר לבית הלל, שהרי בית הלל לא נקראו רק תלמידי הלל ממש, והבאים אחריהם נקראו תלמידי בית שמאי ותלמידי בית הלל, כדאמרינן ברבי טרפון שהיה מתלמידי בית שמאי, וכן רבי אליעזר, וכן מצאנו בחגיגה (כג ע"א) שהשיב רבי יהושע לאחד מתלמידי בית שמאי, אבל לא שייך שהשיב לבית הלל, שהרי לרבי יוחנן בן זכאי, שהיה מתלמידי הלל לא ראה רבי יהודה, כנראה ממה שכתב רש"י ב"ה (ל ע"ב) דלא גרסינן 'אמר לו רבי יהודה', דרבי יהודה לא ראה לרבי יוחנן בן זכאי".